

ข่าวประชาสัมพันธ์

ส่วนป้องกันและบำบัดโรคสัตว์

สำนักงานปศุสัตว์เขต 8

- **โรคเฮโมรายิกเซพติซีเมีย (Hemorrhagic Septicemia)**

โรคเฮโมรายิกเซพติซีเมีย หรือที่เรียกตามอาการว่า โรคคอบวม เป็นโรคระบาดรุนแรงของกระบือ แต่โรคนี้จะมีความรุนแรงน้อยลงในสัตว์อื่นๆ เช่น โค แกะ สุกร ม้า อูฐ กวาง และช้าง เป็นต้น โรคนี้ไม่เป็นโรคติดต่อระหว่างสัตว์และคน ลักษณะสำคัญของโรคคือ สัตว์จะหายใจหอบลึกมีเสียงดัง คอ หรือหน้าบวมแข็ง อัตรการป่วยและอัตรการตายสูง เชื้อชนิดนี้อยู่ในระบบทางเดินหายใจสัตว์ปกติได้ โดยที่สัตว์ไม่แสดงอาการป่วยแต่เมื่อมีภาวะทำให้สัตว์เครียด สัตว์จะแสดงอาการป่วยและขับเชื้อออกมาสู่สิ่งแวดล้อม

สาเหตุและการแพร่ระบาด

เกิดจากเชื้อแบคทีเรียชื่อ พาสทิวเรลลา มัลโตซิดา (*Pasteurella multocida*) พบในประเทศต่างๆ ของเอเชีย และ
แอฟริกาเป็นส่วนมาก การระบาดของโรคจะเกิดขึ้นได้ง่ายในสภาวะที่สัตว์เกิดความเครียด เช่น ช่วงที่อากาศเปลี่ยนแปลง
โดยเฉพาะ ต้นฤดูฝน การเคลื่อนย้ายสัตว์หรือการใช้แรงงานสัตว์มากเกินไป ในสภาวะความเครียดเช่นนี้สัตว์ที่เป็นตัวเก็บเชื้อ
(Carrier) จะปล่อยเชื้อออกมาปนเปื้อนกับอาหารและน้ำ เมื่อสัตว์ตัวอื่นกินอาหารหรือน้ำที่มีเชื้อปนเปื้อนอยู่เข้าไป ก็จะป่วย
เป็นโรคนี้อีก และขับเชื้อออกมาทั้งขับถ่ายต่างๆ เช่น น้ำมูก น้ำลาย อุจจาระ ทำให้โรคแพร่ระบาดต่อไป เชื้อนี้จะมีชีวิตอยู่ใน
แปลงหญ้าอยู่ได้ประมาณ 24 ชั่วโมงแต่ถ้าอยู่ในดินที่ชื้นและได้นานถึง 1 เดือน

ระยะฟักตัว

โดยเฉลี่ย 2-5 วันแต่บางครั้งเชื้อที่มีความรุนแรงมากระยะฟักโรคราอาจจะเร็ว 1-2 วัน

อาการ

- แบบเฉียบพลันมาก (**Peracute**) สัตว์ที่เป็นโรคจะมีอาการซึม ไข้สูง 104-107 องศาฟาเรนไฮต์ น้ำลายไหล และตายภายในเวลาอันรวดเร็วไม่เกิน 24 ชั่วโมง
- แบบเฉียบพลัน (**Acute**) จะสังเกตเห็นอาการทางระบบหายใจ คือ อ้าปากหายใจ หายใจหอบลึก ยืดคอไปข้างหน้า หายใจมีเสียงดัง ลิ้นบวมจุกปาก หน้า คอ หรือบริเวณหน้าอก จะบวมแฉ่งร้อน ต่อมาจะมีอาการเสียดท้อง ท้องอืด อุจจาระมีมูกเลือดปน สัตว์จะตาย ภายใน 2-3 วัน
- แบบเรื้อรัง (**Chronic**) สัตว์ป่วยจะมีชีวิตได้นาน 3-4 เดือนและจะมีสุขภาพทรุดโทรม และมีโรคแทรกซ้อน

รอยโรค

เมื่อเปิดผ่าซากสัตว์จะพบสารลักษณะคล้ายขุ่นแทรกอยู่ระหว่างผิวหนังและกล้ามเนื้อบริเวณที่บวม มีจุดเลือดออกที่ตอมน้ำเหลืองและหัวใจ ปอดจะมีเลือดคั่ง หรือถ้าเป็นเรื้อรังจะพบเชื้อหุ้ม
ปอดหนาตัวขึ้น เนื้อปอดแข็ง ภายในหลอดลมมีของเหลวปนฟองอากาศ ตับคั่งเลือดบวมขยายใหญ่ ลำไส้อักเสบ ตอมน้ำเหลืองบวมขยายใหญ่

รูป 1 พบการบวมนำของเนื้อเยื่อใต้ผิวหนังบริเวณหัวและคอ

รูป 2 พบจุดเลือดออก และการบวมที่ซึ่งไม่มีพริบบริเวณขากรรไกรอย่างรุนแรง

การตรวจวินิจฉัย

การวินิจฉัยโรคนอกจากสังเกตอาการ รอยโรค และศึกษาประวัติสัตว์ป่วยแล้ว การตรวจหาเชื้อจากตัวอย่างต่างๆ เป็นสิ่งจำเป็นที่ต้องทำความเข้าใจซึ่งกระทำได้นี้ คือ

- 1. ตรวจหาเชื้อขณะสัตว์มีชีวิต โดยจะพบเชื้อในกระแสเลือดได้ในขณะที่สัตว์มีไข้สูง ดังนั้นจึงควรเก็บเลือดจากสัตว์ป่วยก่อนทำการรักษาแล้วป้าย (Smear) ใบบนกระจก Slide ส่วนหนึ่ง แล้วย้อมด้วยสีเมทิลีนบลู (Methylene blue) ซึ่ง เชื้อ *Pasteurella multocida* เมื่อย้อมแล้วจะมีลักษณะเป็นรูปแท่งหัวท้ายมนติดสีเข้มคล้ายเข็มกลัด และเลือดอีกส่วนหนึ่งเก็บใส่หลอดแก้วที่มีสารป้องกันการแข็งตัวของเลือดและแช่เย็น ส่งตรวจที่ห้องปฏิบัติการเพื่อทำการเพาะเชื้อต่อไป
- 2. ตรวจหาเชื้อจากซากสัตว์ โดยเปิดผ่าซาก พร้อมทั้งทำบันทึกโรคที่ตรวจพบ แล้วเก็บอวัยวะต่างๆ เช่น

ต่อมน้ำเหลือง ปอด ตับ ม้าม หัวใจ ไต และลำไส้ แยกกันใส่ถุงพลาสติกแช่เย็นส่งตรวจยังห้องปฏิบัติการ ทั้งนี้กรณีเปิดผ่าซากในท้องที่ให้ป้องกันการแพร่กระจายเชื้อออกสู่สิ่งแวดล้อม อย่างเข้มงวด และทำลายซากสัตว์ตามระเบียบกรมปศุสัตว์การทำลายสัตว์ที่เป็นโรคร้ายและการทำลายสัตว์ หรือซากสัตว์ที่เป็นพาหะของโรคร้าย พ.ศ. 2547

มาตรการเมื่อพบสัตว์สงสัยโรคเฮโมรายิกเซฟติซีเมีย

เมื่อพบสัตว์สงสัยโรคเฮโมรายิกเซฟติซีเมียให้ดำเนินการตามระเบียบแผนการป้องกันและควบคุมโรคระบาดสัตว์ พ.ศ. 2547 ในหมวด 2 ภาวะเกิดโรคระบาด โดยดำเนินการเพิ่มเติมตามมาตรการดังนี้

1. เก็บตัวอย่างส่งห้องปฏิบัติการ เพื่อเพาะเชื้อและทดสอบยาที่มีความไวในการรักษา

- 1.1 กรณีสัตว์ป่วย ให้เก็บเลือดสัตว์ที่กำลังป่วย มีไข้และยังไม่ได้รับการรักษาแล้วป้าย (Smear) ไว้บนกระจก Slide และแบ่งเลือดอีกส่วนหนึ่งเก็บใส่หลอดแก้วที่มีสารป้องกันการแข็งตัวของเลือดและแช่เย็นส่งตรวจที่ห้องปฏิบัติการ
- 1.2 กรณีสัตว์ตาย ให้เก็บตัวอย่าง ปอด ตับ ม้าม ไต หัวใจ และลำไส้ และต่อน้ำเหลืองแช่เย็น ส่งตรวจที่ห้องปฏิบัติการ ภายใน 2 ชั่วโมง

2. ควบคุมโรคในฝูงสัตว์ป่วย ดังนี้

- 2.1 ทำบันทึกสังกัดสัตว์ป่วยและสังกัดสัตว์ร่วมฝูงแยกจากสัตว์ป่วย
- 2.2 การดำเนินงานต่อสัตว์ป่วย ให้ฉีดยาปฏิชีวนะและรักษาตามอาการสัตว์ป่วยโดยให้ปริมาณยาในระดับรักษาเป็นระยะเวลาอย่างน้อย 1 อาทิตย์ ซึ่งให้เลือกใช้ยาปฏิชีวนะที่มีความไวต่อเชื้อโรคที่ได้จากการเพาะเชื้อตัวอย่างที่เก็บในการระบาดครั้งนี้ แต่หากยังไม่ทราบผลความไวของยาให้เลือกใช้ยาจากข้อมูลการหาความไวของยาที่รักษาโรคนี้จากการระบาดในพื้นที่ครั้งก่อน โดยสอบถามข้อมูลจากศูนย์วิจัยและพัฒนาการสัตวแพทย์ประจำภาคหรือสถาบันสุขภาพสัตว์แห่งชาติที่รับผิดชอบพื้นที่ ทั้งนี้จากการรวบรวมข้อมูลผลความไวของยา ณ ขณะนี้ยาที่ใช้ได้ผลดี คือ ยากลุ่ม **Doxycycline Sulfatrimethoprim** และ **Cephalosporin**
- 2.3 การดำเนินงานต่อสัตว์ร่วมฝูงสัตว์ป่วย
  - ฉีดยาปฏิชีวนะให้สัตว์ร่วมฝูงสัตว์ป่วย โดยให้ปริมาณยาในระดับรักษา
  - ให้ฉีดวัคซีนร่วมกับยาปฏิชีวนะประมาณวันที่ 3 ภายหลังจากการฉีดวัคซีนเป็นการเพิ่มความเครียด ให้กับสัตว์ ดังนั้นจึงควรให้ยาปฏิชีวนะ สัตว์ก่อน

เป็นระยะเวลาอย่างน้อย 1 อาทิตย์
ปฏิชีวนะครั้งแรก เนื่องจากการฉีด
ออกฤทธิ์ในการควบคุมเชื้อโรคในตัว

- 2.4 เปลี่ยนเข็มทุกครั้งที่ใช้ฉีดยาปฏิชีวนะ หรือ วัคซีน เพื่อป้องกันการแพร่กระจายของเชื้อโรคผ่านเข็ม
- 2.5 กรณีที่มีสัตว์ตาย ให้ควบคุมการฝังซากสัตว์ให้ถูกต้องตามระเบียบกรมปศุสัตว์ แต่หากว่าการตรวจวินิจฉัยทางห้องปฏิบัติการไม่สามารถเพาะเชื้อยืนยันชนิดโรคที่ระบาดได้ ให้เก็บตัวอย่างเพิ่มส่งห้องปฏิบัติการก่อนฝังซากสัตว์นั้น ทั้งนี้ให้ประสานกับศูนย์วิจัยและพัฒนาการสัตวแพทย์ประจำภาค หรือสถาบันสุขภาพสัตว์แห่งชาติที่รับผิดชอบพื้นที่ในการเก็บตัวอย่างดังกล่าวต่อไป
- 2.6 พ่นน้ำยาฆ่าเชื้อโรคทุกวันในบริเวณคอกกักสัตว์ป่วย และสัตว์ร่วมฝูง และทำลายเชื้อโรคที่เสื่อผ้า รองเท้า อุปกรณ์ที่เกี่ยวข้องกับการดูแลรักษาสัตว์ต่างๆ และรถยนต์ทุกครั้งก่อนออกจากจุดเกิดโรค

การป้องกันโรค

1. ฉีดวัคซีนเชื้อตายชนิดสื่อในน้ำมันให้โค และกระบือ อายุตั้งแต่ 4 เดือนขึ้นไป ซึ่งวัคซีนชนิดนี้สามารถคุมโรคได้นาน 1 ปี
2. ให้ความรู้เกษตรกรในการเฝ้าระวังโรคทางอากาศในสัตว์เลี้ยงของตนเอง และสัตว์ในหมู่บ้าน รวมทั้งจัดตั้งเครือข่ายรับแจ้งโรค

ส่วนป้องกันและบำบัดโรคสัตว์ สำนักงานปศุสัตว์เขต 8

จังหวัดสุราษฎร์ธานี

โทร. 077-281308